

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

On hyvä, että johdannossa tunnistetaan mediaympäristön nopea muutos, esimerkkinä tekoäly ja algoritmiperusteiset alustat. Nämä asettavat suuria vaatimuksia myös kuntien palveluiden jatkuvalla kehittämiselle.

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa mediakasvatus, medialukutaito ja media käsitteinä ovat vasta osittain tuttuja. Haasteena on se, että tunnistetaanko uusien teknologioiden mahdollisuudet ja uhat riittävän varhain esim. tukemalla tutkimusperustaisesti medialukutaitoa. Haasteena on perheiden osallistumisaste kriittiseen mediakasvatukseen. Huoltajilla itsellään on käytössä monia erimedien kanavia ja niiden turvallinen ja kriittinen käyttö jää huoltajan vastuulle. Lapsilla tulee olla selkeät ikä- ja taitotasoon suhteutetut tavoitteet medialukutaidon kehittämiseksi varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksessa kyllä tunnistetaan henkilöstön vahvuudet perusmedioiden (tv, lehdet, uutiset). Käytön osalta puuttuu tutkimusperustainen osaaminen. Tarvitaan myös lisää koulutusta ikäryhmän mukaiseen mediakasvatukseen ja yleensäkin tutkittua tietoa muista medioista ja niiden vaikutuksista.

Mediakasvatuksen korkeakoulutasoisen opetuksen väheneminen merkittävänä huolenaiheena on tärkeä nosto. Pohdintaa aiheuttaa, miten varmistetaan tulevaisuudessa ammattitaitoinen työvoima tai esimerkiksi laadukkaan tutkimuksen tekeminen, jos asiantuntijoita ei valmistu korkeakouluista?

On tärkeää, että linjauksissa on tunnistettu huoli alueellisesta eriarvoistumisesta. Laadukkaan mediakasvatuksen ei tulisi kohdistua vain suuriin kaupunkeihin.

Korkeakoulutetun henkilöstön vajeen ohella on huomioitava, että pienemmissä kunnissa varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen ulkopuolinen mediakasvatus on pitkälti kirjastojen ja nuorisotyön vastuulla. Näiden peruspalveluiden resurssien turvaaminen on edellytys sille, ettei alueellinen eriarvoisuus kasva.

Julkisen talouden sopeutumistoimet vaikuttavat mediakasvatuksen resursseihin pienemmillä paikkakunnilla, joissa omaa osaamista täytyy tukea muualta tulevilla resursseilla. Tästä esimerkkinä opettajille suunnattujen maksuttomien täydennyskoulutusten tarjonnan vähentyminen merkittävästi julkisen talouden sopeutumistoimien aiheuttamien rahoitusleikkausten vuoksi. Myös kansallisten osaamiskeskusten toiminnan lopettaminen voivat tulevaisuudessa vaikuttaa kunnan nuorisotyöhön.

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

On tärkeää, että yhdenvertaisuuden on toteuduttava myös maantieteellisesti: asuinpaikka ei saa määrittää sitä, onko kansalaisella pääsy laadukkaan ja ammattitaitoisen mediakasvatuksen piiriin. Vision tulisi korostaa mediakasvatusta kansalaistaitona, joka kuuluu kaikille myös ikäryhmästä riippumatta.

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Toivotaan selkeät tavoitteet eri ikäisten lasten kanssa toimiville kasvattajille. Taloudellisen kestävyys tavoite on tärkeä, jotta mediakasvatus ei jäisi vain lyhytkestoisten hankkeiden varaan. Näin voidaan paremmin rakentaa myös laajempaa yhteistyötä, johon pienemmät toimijat pääsisivät varmemmin mukaan.

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

Lukuun 5.1, Toimijuuden vahvistaminen kommentoimme osioon Edistetään alueellista ja paikallista mediakasvatusta: Valtakunnallinen yhteyshenkilöverkosto tukisi myös pienempien paikkakuntien mediakasvatustyötä. Valtakunnallisen yhteyshenkilöverkoston osalta on varmistettava, että toimintatavat (esimerkiksi etäosallistuminen) mahdollistavat osallistumisen myös maantieteellisesti kaukana sijaitsevista kunnista ilman kohtuutonta ajankäyttöä tai kustannuksia. Pohdintaa aiheuttaa, miten osallistuminen muutoin resursoidaan ja rahoitetaan.

Lukuun 5.2 Osaamisen kehittäminen: kommentoimme osioon Lisätään medialukutaidon opetusta korkeakouluopetuksessa: Koska mediakasvatuksen asema on viime vuosina heikentynyt huomattavasti korkeakoulujen opetustarjonnassa, tarjotaanko täydennyskoulutusta heille, jotka ovat valmistuneet aikavälillä, jolloin mediakasvatusta ei välttämättä ole ollut osana esimerkiksi opettajankoulutuksen opintoja? Miten heidän perustaitojen ja pedagogisten taitojen hallinta

varmistetaan? Työssä olevien opettajien ja muiden ammattilaisten täydennyskoulutuksen varmistaminen on tärkeää, jotta esimerkiksi opetussuunnitelmien laaja-alaiset taidot huomioidaan. Tarjotaan mediakasvatuksen aikuis- ja täydennyskoulutusta- osioon kommentoimme: Miten varmistetaan ja resursoidaan julkishallinnon medialukutaitokoulutuksen tarjoamismahdollisuudet työntekijöilleen, joka mainitaan aikuis- ja täydennyskoulutuksen osiossa?

Lukuun 5.3 Kestävyyden edistäminen kommentoimme osioon Monipuolistetaan rahoituspohjaa: Huomioidaanhan esimerkiksi perusopetukseen liittyen OPH:n Koulujen ja oppilaitosten sekä yritysten ja yhteisöjen välinen yhteistyö, markkinointi ja sponsorointi -ohjeistukset, kun esimerkiksi yksityisen rahoituksen osuutta lisätään? Edistetään avoimuutta -osioon kommentoimme: Avoimuuden edistämiseksi nostetaan hyvin esille avoimin lisenssein ja avoimilla alustoilla jaettavien materiaalien tärkeys.

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

Toivomme selkeät ohjeet toimeenpanoon ja seurantaan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa Vastuuministeriö: Opetus- ja kulttuuriministeriö -osioon kommentoimme: Miten resursoidaan ja rahoitetaan tulossa olevien esi- ja perusopetuksen opettajien digitaalisen osaamisen kuvausten toteutuminen, jolla varmistetaan opetus- ja kasvatushenkilöstön digitaalinen ja digipedagoginen osaaminen?

Muut ministeriöt - Valtioneuvoston kanslia -osioon kommentoimme: Sivun 22 viittaus Venäjän uhkanarratiiveihin on perusteltu nykytilanteessa, mutta linjausten kestävyyden kannalta olisi suositeltavaa puhua yleisemmin valtiollisista ja muista ulkopuolisista toimijoista sekä informaatiovaikuttamisesta, jotta linjaus ei vanhene tilanteen mahdollisesti muuttuessa.

Alueet ja kunnat -osioon kommentoimme: Tavoite, että jokaisella kunnalla on mediakasvatusstrategia, hyötyisi suuresti siitä, että tähän tarjotaan kansallista tukea ja valmiita malleja, jotta hallinnollinen taakka ei kasva liian suureksi ja toteutus voidaan tehdä tuetusti. Näin tämä ei myöskään muodostu pelkästään hallinnolliseksi tehtäväksi, vaan palvelee käytännön työtä.

Lukuun 6.1 Seuranta kommentoimme: Miten varmistetaan, että tulevaisuudessakin valmistuu alalta vuosittain akateemista tutkimusta, artikkeleita ja väitöskirjoja, jos korkeakouluissa mediakasvatuksen opetus on ajettu alas?

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

Liite 2 osoittaa rahoituksen olevan hajallaan useissa lähteissä, mikä varmasti vaikeuttaa kokonaiskuvan hahmottamista ja pitkäjänteistä suunnittelua. Tavoitteiden resurssointi on haastavaa (esimerkiksi kuntakohtaiset strategiat), jos rahoitus on epävarmaa. Tulisi varmistaa, että linjaukset ohjaavat myös valtion rahoituspäätöksiä kuntien peruspalveluiden tukemiseen.

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

Linjausluonnos on kattava ja tunnistaa hyvin nykyajan teknologiset ja turvallisuuspoliittiset haasteet. On positiivista, että alueellinen tasa-arvo ja pohjoiset olosuhteet on mainittu. Pienten toimijoiden resurssien vaikutukset esimerkiksi toiminnan jatkuvuuden ja suunnitelmallisuuden haasteena on hyvin tunnistettu. Kokonaisuudessaan hyvä ja erittäin tärkeä sekä ajankohtainen asia on linjattuna.

Lausunnonantajan huolena on, miten varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kentän mediataitojen täydennyskoulutus toteutetaan; mistä rahoitus, mistä kouluttajat, ketkä koulutetaan?

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

Kuten linjauksissakin kirjataan, usein esimerkiksi hankkeiden aikana luodut verkostot päättyvät suurelta osin rahoituksen päätyttyä. Tämä voi johtaa myös siihen, että materiaalit ym. katoavat tai muualta tehdyt linkitykset rikkoutuvat hankkeeseen perustettujen nettisivujen poistumisen myötä (vaikka materiaalit siirrettäisiin uuteen sijaintiin).

Huomiona, että tekstissä on ristiriitaisuus koskien Uudet lukutaidot -ohjelman rahoitusta (s. 35 mainitaan 12 milj. euroa, s. 40 ilmoitetaan 11 milj. euroa).

Koski-Heikkinen Anne
Kuusamon kaupunki